

DOLORS REIG

La història dels camins de ronda

Camí de ronda, camí de salvament, camí de cornisa, camí de costa, corriol dels carrabiners, passeig litoral...

Els camins de ronda de la Costa Brava són senders arran de mar que, des de Portbou fins a Blanes, recorren el litoral a través de penya-segats i cales. Segons la seva localització i els seus orígens, els seus usos són diversos. Des de la primigènia funció estratègica i militar, de vigilància i defensa costanera a l'edat mitjana, passant per la funció marítima i econòmica de connexió amb zones de pesca i comerç de contraban, desembarcament i salvament, fins arribar a l'actual funció social i patrimonial, convertits en un apreciat recurs turístic d'alt valor paisatgístic, els camins de ronda proporcionen accessibilitat al llarg de la costa.

>> *La Farella, Llançà.*

CAROLINA MARTÍ > TEXT

[...], la vinya toca el corriol dels carrabiners. El corriol és una cinta blanca que fa unes giragonses dolces sobre el penya-segat que dona al mar. Passant-hi se sent la fortor de l'alga i del fonoll marí. Els dies de mal temps el ruixim de l'aigua socarrima la primera tira de ceps lineals.

Josep Pla,
El quadern gris, p. 201

Durant els segles XV, XVI i XVII, pirates i corsaris assetjaren el litoral, i des de masos fortificats, torres de guaita i camins de ronda es vigilava i avisava de la seva presència. Els primers documents en què es localitza informació gràfica d'aquesta xarxa de camins corresponen a la cartografia militar que l'exèrcit francès aixecà durant les campanyes bèl·liques en el litoral nord-est català. Cap al 1640, cartògrafs francesos, anglesos i alemanys dibuixaven amb detall la configuració de places fortes o localitats estratègiques com Roses, Palamós i Sant Feliu de Guíxols, on aquests senders connectaven fortificacions, molins, torres de guaita, fonts d'aigua o convents. El plànol més antic localitzat és de Roses, del 1668. Un itinerari hi connecta la platja amb el castell de la Trinitat, i ja en el 1700 apareix el mateix camí unint la ciu-

tadella amb aquesta fortalesa, mentre que un altre mapa de 1808 prolonga aquest vial cap a Canyelles.

Palamós, com a plaça forta del litoral nord, era una vila emmurallada amb una ciutadella fortificada. En la cartografia del setge francès de 1694 ja apareix un itinerari que des de la zona del port, propera a la vila, voreja la costa fins al molí de vent a peu de la ciutadella. Durant la campanya italiana contra Napoleó el 1809 es dibuixa un altre camí de ronda, que des del Pedró, al nord-est de la població, recorre la costa fins a cap Gros i el castell de Sant Esteve. Aquest vial ja apareix el 1901 amb el nom «Camino de las pitas», com s'ha mantingut fins avui dia.

A Sant Feliu de Guíxols, un plànol de 1885 delinea el camí de Tetuan, i un de 1889 distingeix tres traçats: el camí de Tetuan fins a Port Salvi, un sender que costreja des

Pirates i corsaris assetjaren el litoral, i des de masos fortificats, torres de guaita i camins de ronda es vigilava i s'avisava de la seva presència

AUTOR DESCONEGUT. COL·LECCIÓ JOAQUIM CABEZAS. INSPA. DIPUTACIÓ DE GIRONA

de Sant Elm fins a Tossa de Mar, i un que connecta Sant Feliu amb el Molí de les Forques i la platja de Sant Pol.

L'activitat bèl·lica afectà també altres poblacions com Cadaqués o Begur. Un plànol de Cadaqués, de 1684, indica itineraris que des del poble van cap a nord i sud, i un altre de 1717 detalla dos trajectes que connecten les fortificacions als extrems de la badia, si bé, mostrant la connectivitat, també apareix representat el camí de Cotlliure. En aquest sentit, en un mapa de 1809 de Begur s'especifica un camí entre sa Tuna, Aiguafreda i sa Riera com a «*Strada di Pals*», i un altre fins a la platja de Fornells com a «*Strada di Calella*». Un plànol de l'any 1892 mostra el recorregut costaner des del nucli del Port de la Selva fins a Llançà.

Tots aquests camins, intensament treballats per anar a pescar, collir musclos, pelar suros, fer carbó, i fins i tot perquè els ramats d'ovelles pasturessin, són indubtablement públics, tot i ser anteriors a la Llei d'aigües de 1866, la primera llei que regula les servituds arran de mar. Aquesta esta-

bleix l'ús públic d'una franja de 20 m des del límit interior de la platja, per usar en cas de salvament o per vigilar el contraban, no per al pas de persones, malgrat que camins, ports i platges eren béns de domini públic. L'any 1891 algunes franges estratègiques van ser declarades «*Zonas de interés para la Defensa Nacional*», i van quedar excloses de trànsit i de qualsevol activitat. El 1936 van ser ampliadades per ubicar-hi nous enclavaments militars, com per exemple el far de s'Arenella en el Port de la Selva, punta Falconera a Roses, i punta Milà, punta Montgó i el litoral adjacent a l'Escala.

I és que el nom de camí de ronda prové de l'expressió «fer la ronda», que, segons el *Diccionari català-valencià-balear*, d'Alcover-Moll, és «l'acció de recórrer els carrers d'una població o els diversos departaments d'una fortificació, procurant impedir els atacs, els desordres i tota pertorbació». Per tant, són els camins usats per a la vigilància costanera, i més tard, són les rondes que els carrabiners feien per controlar el contraban, sobretot de tabac, i el trànsit d'embarcacions.

>> *Carrabiner fent la ronda pel litoral de Tossa.*

Són usats per a la vigilància costanera, i més tard, són les rondes que els carrabiners feien per controlar el contraban, sobretot de tabac

JOSEP ESQUIROL. FONTS EMILI MASSANAS I BURCET. INSPA. DIPUTACIÓ DE GIRONA

MUSEU DE LA PESCA. PALAMOS

>> Xais pasturant al camí de ronda de l'Escala, 1940. A la dreta i a baix, dos planols de Palamós. A baix, plànol de Palamós.

>> Reproducció del: «Plan de la ville et citadelle de Palamos assiegée par l'armée du Roy, comandée par M. Le Maréchal duc de Noailles le 1r Juin 1694».

Però els usos canvien, i el precedent dels actuals camins de ronda s'ha de cercar en el projecte d'urbanització de s'Agaró, de 1923. Amb una clara intenció de potenciar i explotar els atractius turístics de la Costa Brava, el projecte de ciutat-jardí promogut per Josep Ensesa i dissenyat i executat per l'arquitecte i poeta Rafael Masó, i més tard per l'arquitecte Francesc Folguera, incorpora, en la seva façana marítima, un passeig que recorre tot el litoral sobre un corriol que anteriorment ja existia. Les obres de condicionament del camí de

ronda es perllongaren des de 1944 fins a 1958-1959, tot i que una darrera fase va executar-se entre 1990 i 1991. Les tipologies constructives, els materials utilitzats i el tractament integral de tot el trajecte esdevé un model implantat en posteriors actuacions.

L'any 1954, la Comissió Provincial d'Urbanisme de Girona, a través de les *Normas Generales Urbanísticas y de Protección del Paisaje*

saje en la zona de la provincia de Gerona, fa obligatòria la preservació dels penya-segats, la salvaguarda d'una estreta franja ran de mar i la creació d'un camí de ronda que assegurí l'accés per qualsevol punt. Però la manca d'un projecte unitari o de criteris unificats genera que alguns promotors arrangin, amb el mínim cost, el camí enfront de la urbanització, no el condicionin, o arribin a barrar el pas per ampliar el seu espai verd privat. Per això, hi ha una gran diversitat: des de passejos ben consolidats fins a corriols quasi intransitables, diferentment condicionats, senyalitzats, la majoria sense continuïtat entre si, tot i que les actuacions de manteniment i millora són contínues arreu.

Avui dia, els camins de ronda s'han convertit en un recurs turístic amb molta alta capacitat d'atracció. La contemplació i gaudi del paisatge litoral; el cromatisme i el contrast de la vegetació, el substrat i la mar; les passejades relaxades sentint l'onatge i el salobre; fins a les més intrèpides rutes vorejant penya-segats, els camins de ronda formen una xarxa de senders òptima per al gaudi d'un públic sensible a la qualitat de l'entorn i a la preservació del paisatge.

Carolina Martí Llambrich és doctora i professora de geografia de la Universitat de Girona.

MUSEU DE LA PESCA. PALAMOS

Els camins de ronda formen una xarxa de senders òptima per al gaudi d'un públic sensible a la qualitat de l'entorn i a la preservació del paisatge